

ŽYDŲ BENDRUOMENĖ UKMERGĖJE

UKMERGĖS RAJONO ŽYDŲ BENDRUOMENĖ

Ukmergės rajono žydų bendruomenės misija - formuoti istoriškai svarbų žydų tautos, bendruomenės ir jiems nusipelnusių žmonių įvaizdį visuomeniniame sektoriuje ir viešojoje erdvėje. Bendruomenė vadovaujasi ilgalaikiais prioritetais, kurie apima Ukmergės rajono žydų kultūros paveldo išsaugojimą, žydų kultūros paveldo sklaidą, Ukmergės rajono žydų religinės, kultūros, sveikatos apsaugos ir švietimo skatinimo veiklas bendruomenėje.

Adresas: Vasario 16 g. 7, Ukmergė

"TALMUD- TORA" PRADINĖ MOKYKLA

Mokykla įsteigta apie 1886 m. Šis mokyklos pastatas pastatytas 1898 m., statybą mecenavo Šiaulių fabrikantas gimęs Ukmergėje Ch. Frenkelis, ją išlaikė įvairios sinistinės organizacijos, vėliau mokykla perėjo savivaldybės žinion, tapo III pradine mokykla. 1938 m. mokykloje mokėsi 180 mokinių. Mokykloje mokslas vyko hebrajų kalba, jos veikla nutrūko SSRS – Vokietijoje karo pradžioje.

Adresas: Vasario 16 g. 15, Ukmergė

M. ROZENBLIUMO ŽYDŲ NAŠLAIČIŲ NAMAI

Namai įkurti apie 1922 m. turtingų Amerikos žydų Rozenbliumų šeimos lėšomis ir iniciatyva. 1926 m. dalis pastato rekonstruota į salę su scena, 1927 m. joje pradėjo veikti kino teatras, kurio pelnas buvo skiriamas našlaičių namų išlaikymui. Našlaičių namų išlaikymu rūpinosi Žydų našlaičių M. Rozenbliumo vardo namų draugija. 1940 m. vasarį Draugijos turtas ir pastatai buvo konfiskuoti sovietinės valdžios, našlaičių namai suvalstybinti.

Adresas: Pirties g. 2, Ukmergė

MIKVEH

Mikveh naudojama atsivertimo į judaizmą – giur rituale.

Adresas: Vienuolyno g. 2, Ukmergė

DIDŽIOJI SINAGOGA

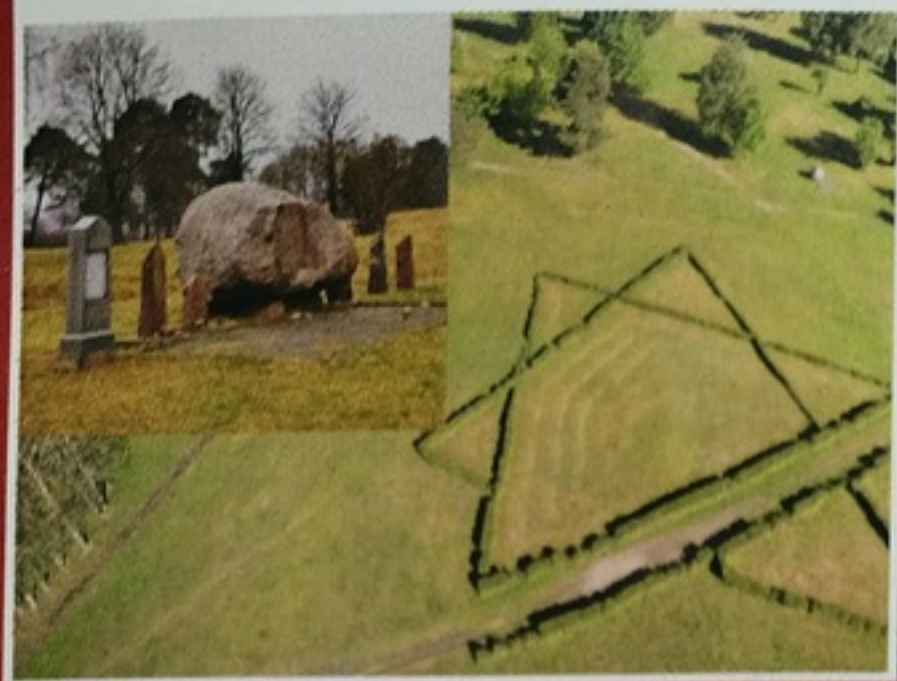
Sinagoga – dvasinis, kultūrinis, ekonominis ir politinis žydų bendruomenės centras. Ji atlieka kelias funkcijas: tai maldos namai, bendruomenės susirinkimų, Talmudo studijų vieta. Spėjama, kad sinagoga Ukmergėje buvo jau XVII a. pabaigoje, tačiau dokumentuose ji pirmą kartą paminėta 1721 m. Sinagoga buvo medinė ir stovėjo dabartinėje vietoje. Tikriausiai ji sudegė per 1787 m. miesto gaisrą, bet buvo atstatyta. 1851 m. prasidėjo sinagogos perstatymo darbai, ji tapo dideliu, mūriniu stačiakampio plano pastatu, kurio puošyboje susipynė baroko ir klasicizmo elementai. 1877 m., Didžiojo miesto gaisro metu išdegė sinagogos vidus, bet buvo atkurtas nekeičiant sinagogos išorės. XIX a. pab. apie sinagogą susiformavo žydų bendruomenės religinių ir mokslo įstaigų kompleksas: kitos sinagogos, ješiva (rabinų mokykla), "Talmud-Tora" pradinė mokykla. Sinagogos veikla nutrūko 1941 m., paskutinis jos rabinas J. Zusmanovičius kartu su kitais žydų bendruomenės nariais nacių nužudytas Pivonijos šile. 1953 m. Sinagogos pastate buvo įkurta vaikų sporto mokykla. Pritaikant pastatą mokyklos reikmėms buvo sunaikintas sinagogos interjeras ir skliautų puošyba.

Adresas: Vytauto g. 75, Ukmergė

ŽYDŲ LIGONINĖ

1825 m. keletas turtingų žydų sukūrė Ligoninės broliją, kuri įsteigė ligoninę bei pirtį, vaistinę, skerdyklą, mėsos prekyvietę. Pastarųjų įstaigų pelnas buvo skiriamas ligoninės išlaikymui. 1838 m. žydų ligoninėje dirbo 1 gydytojas ir tarnautojai. 1893 – 95 metais buvo statomos naujas mūrinis žydų ligoninės pastatas, pagalbiniai ligoninės pastatai. 1919 m. vasarą atsikuriant Lietuvos valstybei, naujoji miesto savivaldybė perėmė ligoninės išlaikymą savo žinion. Tuo metu ligoninei vadovavo gydytojas L. Klingas. 1921 m. ligoninė buvo gražinta žydų bendruomenei, tačiau į ją buvo guldomi visi miesto ir apskrities ligoniai. Už gydymą mokėjo miesto ir apskrities savivaldybės. Iki sovietinės okupacijos ligoninės išlaikymu rūpinosi labdaros draugija "Ezro". 1941 m. kovo mėnesį ligoninė buvo nacionalizuota. 1941 m. birželio mėn. kartu su kitais žydų bendruomenės inteligentijos atstovais buvo nužudytas ligoninės vyr. gydytojas L. Klingas.

Adresas: Vilniaus g. Ukmergė

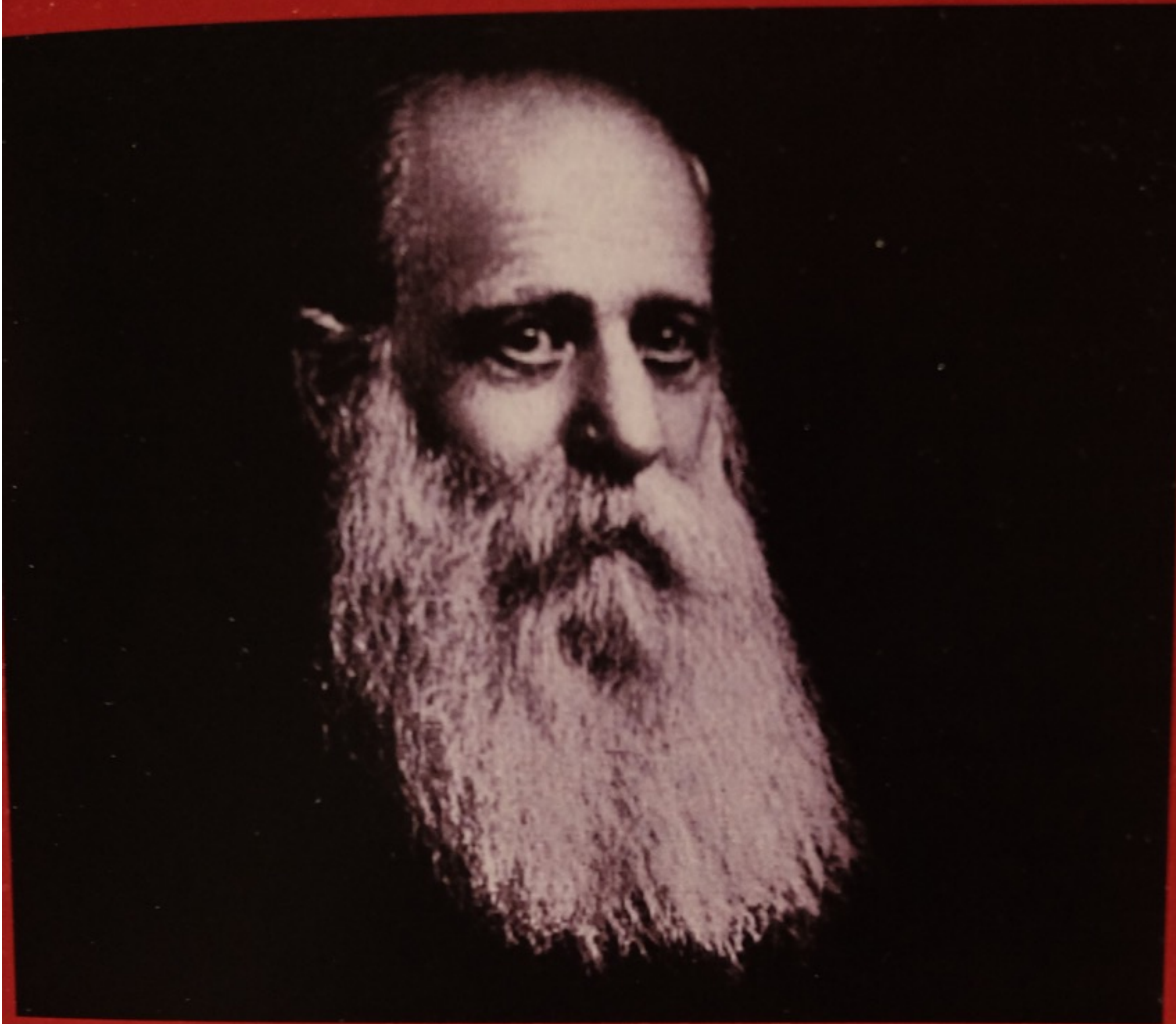
ŽYDŲ KAPINĖS

Kapinės įsteigtos apie XVII a. pab. už tuometinio miesto ribų. Kapines prižiūrėjo ir jose laidojo savanoriška Laidojimo brolija (Chevro Kadiš). 1892 m. Kapinės buvo praplėstos į pietus palei tuometinę Vilniaus gatvę. Kaip ir kiti memorialiniai paminklai, kapinės buvo sunaikintos sovietinės valdžios 1951 m.

ŽYDŲ ŽUDYNIŲ VIETA

Yra apie 1 km į Pivonijos miško gilumą nuo senojo kelio į Vilnių ir posūkio į Pašilę kryžkelės. Nuo 1941 08 01 iki 1941 09 26 naciai ir jų vietiniai talkininkai čia išžudė apie 11 000 Ukmergėje ir aplinkiniuose miesteliuose gyvenusių žydų – vyrų, moterų, vaikų. 1952 m. šioje vietoje buvo pastatytas paminklas.

MOŠE LEIBAS LILIENBLUMAS

Žydų rašytojas, švietėjas, publicistas, kultūrinio Haskalos ir politinio Chovevej Cion judėjimo aktyvistas, judaizmo reformavimo ir Izraelio valstybės atkūrimo teoretikas. Gimė 1848 m. Kėdainiuose. 1858 m. apsigyveno Ukmergėje, 1865 m. atidarė čia ješivą (religinę mokyklą), vėliau dvejas ješivas Vilniuje. Prisidėjo steigiant Ukmergėje pasaulietinę biblioteką. Po 1867 ir 1869 m. paskelbtų straipsnių Rusijos žydų spaudoje su raginimais reformuoti judaizmą, dėl Ukmergės žydų bendruomenės, išpažinusios daugiau ortodoksines pažiūras, 1869 m. buvo priverstas palikti Ukmergę ir išvyko į Odesą.

ŽYDŲ BENDRUOMENĖ UKMERGĖJE

Įsikūrusi didelių kelių kryžkelėje, Ukmergė amžių bėgyje patyrė įvairių kultūrų įtaką. Viena iš gausiausiai besikuriančių bendruomenių Ukmergėje buvo žydų bendruomenė.

Žydai apsigyveno Ukmergėje pirmoje XVII a. pusėje. Savo gimtą miestą jie vadino Valkomiru. 1665 m. Ukmergėje gyveno 622 žydai. XIX a. pab. ir XX a. pr. žydų bendruomenė sparčiai gausėjo. Statistikos duomenimis 1897 m. Ukmergėje jų gyveno 7287, o prieš I Pasaulinį karą apie dešimt tūkstančių. Žydų migracija į Lietuvą lėmė gaisrai, badas, pogromai Rusijoje. Ukmergėje jie rado geras sąlygas verslui.

Ekonominiame gyvenime žydai daugiausiai vertėsi prekyba ir amatais. Jie prekavo javais, eksportavo malkas, linus. Daugumos parduotuvių savininkai bei dauguma miesto amatininkų taip pat buvo žydai.

Žydai turėjo savo religiją, susijusią su savi švietimo sistema. XIX a. Ukmergėje veikė pasaulietinė mokykla, privati mokykla, religinė "Talmud Tora" mokykla, amatų mokykla. Tarpukario metais žydai turėjo dvi pradžios mokyklas, žydų vaikai galėjo lankyti dvi gimnazijas.

Atkūrus Lietuvos valstybę, Ukmergėje veikė žydų sporto sąjungos "Makabi" Ukmergės skyrius, "Vienybė", švietėjiška "Ort" draugija, socialinės pagalbos ir kultūros reikalų draugija "Erzo". Draugija turėjo ambulatoriją, ligoninę, vaistinę. Miesto gyventojai žydai sudarė ekonomiškai ir politiškai aktyvią bendruomenę. 1920 m. pirmuosiuose rinkimuose į miesto savivaldybės tarybą iš 36 tarybos narių 19 narių buvo žydų bendruomenės atstovai, pirklys B. Goldbergas tapo miesto burmistro pavaduotoju.

Ukmergėje gimė nemažai svetur išgarsėjusių žydų: ... Z. ... D. ...

pavaduotoju.

Ukmergėje gimė nemažai svetur išgarsėjusių žydų: dainininkas ir metronomo išradėjas Zelmanas Pomerancas, žymus verslininkas ir filantropas Chaimas Frenkelis, rašytojai Mošė Zeifertas, Izraelis Peipertas, Morisas Tobiašas, Mošė Zeldovas, Jakovas Rubikas.

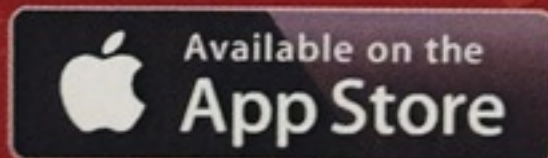
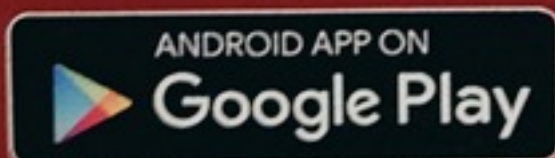
Žydų gyvenimas Ukmergėje tragiškai nutrūko II Pasaulinio karo metais. Sovietams okupavus Lietuvą buvo ištremti turtingesni Ukmergės žydai, o Lietuvą užgrobus vokiečiams, naciai suėmė tūkstančius Ukmergės ir rajono žydų ir uždarė juos įkurtame gete, jie buvo nužudyti Pivonijos miške. Po karo Ukmergės žydų bendruomenė praktiškai liovėsi egzistavusi. Šiuo metu ją tesudaro kelios dešimtys žmonių. 1952-aisiais sovietinė valdžia sunaikino žydų kapines-paskutinį stambų žydų gyvenimo Ukmergėje paminklą. Viskas, kas liko iš bendruomenės - keletas memorialinių vietų ir paminklinės lentos ant buvusių žydų maldos namų.

UKMERGĖS KRAŠTOTYROS MUZIEJUS

Daugiau apie žydų gyvenimą Ukmergėje bei jos apylinkėse galima sužinoti iš ekspozicijos, esančios Ukmergės kraštotyros muziejuje. Taip pat, užsisakius ekskursiją su gidu po miestą yra galimybė vizualiai pamatyti žydiškus pastatus ar jų liekanas.

Adresas: Kęstučio a. 9, Ukmergė

Patyrinėkite žydiškąją Ukmergę patys – atsisiuntę „Discover Jewish Lithuania“ mobiliąją programėlę keliaukite po miesto senamiestį!

ŽYDŲ GETAS

Ukmergės žydų getas buvo įsteigtas pirmojoje 1941 metų liepos mėnesio pusėje. Viename iš pasitarimų nutarta pasiūlyti Smėlių gyventojams ne žydams persikelti į dešinią Šventosios krantą, leisti žydams apsigyventi ir Naujamiesčio priemiestyje, t. y. praplėsti geto ribas, pavesti geto reikalus tvarkyti gete sudarytai komisijai: gyd. Karlinskiui, Volpei, Garbui ir Rozenbaumui, leisti žydams gete įsteigti ligoninę, pirtį, kirpyklą, įrengti viešus tualetus, vaistais apsirūpinti per komisiją, paskirti žydams maudynių vietą Šventojoje. Be to, komisija turėjo kasdien paskirti reikiamą kiekį žmonių įvairiems darbams bei kartu su miesto administracijos atstovais rūpintis palikto mieste žydo turto paėmimu ar likvidavimu. Liepos 23 d. Ukmergės apskrities viršininko įsakymu buvo nurodyta visiems žydams privalomai nešioti ant drabužių Dovydo žvaigždės bei uždrausta supirkinėti iš kaimiečių vežamas į turgų prekes.

Yra išlikęs nedatuotas registracijos žurnalas, kuriame surašytos 2336 žmonių pavardės bei adresai. Pagal jį ir buvo nustatytos apytikslės geto ribos. Šio sąrašo ypatybė – besikartojantys adresai, t. y. name kuriame jau surašytos vienos šeimos narių pavardės, po keliolikos puslapių jau gyveno kiti žmonės. Turint galvoje jog tuo metu Smėlių rajone daugiausiai stovėjo nedideli namai, tikėtina, kad didelis skaičius prie jų prirašytų žmonių galėjo reikšti didelį susigrūdimą gete bei byloti apie rugpjūčio pradžioje prasidėjusias žudynes Pivonijos miške – į ištuštėjusius namus galėjo būti perkeliamos būsimos aukos iš pergrūsto Ukmergės kalėjimo. Tad šis sąrašas – per getą Anapilin iškeliavusių žmonių atminties liudijimas.

Užupio rajonas Smėliai iki II Pasaulinio karo buvo įvairių tautinių mažumų gyvenamas rajonas. Todėl įkūrus getą ten gyvenantys ne žydai turėjo atsikėlėlius iš „miesto“ priimti į savo namus, bet minėtame sąraše pateikta namų numeracija rodo, kad žydai gyveno ne visuose gatvių, esančių geto ribose, namuose. Dokumentuose minima Vilniaus gatvėje buvusi mėsos parduotuvė, kurioje mėsa tam tikromis valandomis buvo parduodama žydams. Galbūt didelio bado geto gyventojai nejautė, nes miesto valdyba dalino jiems maisto korteles. Vilniaus ir Antakalnio gatvių sankirtoje stovėjo dideli žydų maldos namai, dvasininko – rabino namas, netoliese Antakalnio gatvėje – kiti maldos namai. Tikėtina, kad jie veikė ir geto apsuptyje. Geto teritorija nebuvo kaip nors aptverta, nors ir buvo saugoma policijos bei turėjo paskirtą viršininką.

Rugsėjo 5 d. žydai iš geto buvo išvaryti į Pivonijos šilo mirties duobes.

Viešbutis – restoranas BIG STONE, įsikūręs viename seniausių ir unikalčiausių Lietuvos senamiesčių – Ukmergės miesto centre. Aukšta paslaugų kokybė pasižymintis viešbutis pritraukia ne tik vietinius, bet ir svečius iš užsienio. Šiandien turėtume išdidžiai pripažinti, kad Lietuvos kulinarijos paveldui priklauso ir šimtmečius šalyje gyvenusios žydų tautos protėvių palikimas, įsitvirtinęs daugelio mūsų namuose. Viešbučio BIG STONE naujajame meniu taip pat galite pasimėgauti žydiškais patiekalais. Degustaciniame žydiškame meniu BIG STONE siūlo paragauti „Šakšukos“, humuso, falafelių, foršmak, Tilapijos file ir „Imberlach“ patiekalų. Restorano svečiai taip pat turi galimybę pasimėgauti košerine degtine bei pasimėgauti 5 rūšių košeriniu vynu. Mūsų restorano siūloma puošmena - košerinis vinas „Yarden Syrah“. Šis vinas pagamintas iš 100% Syrah vynuogių, auginamų Galilėjos srityje, centrinėje Golano aukštumoje.